

Yağdereli Sinanoğlu ile İlgili Belgeler
Documents on Yağdereli Sinanoğlu

Etem Oruç*
Necat Çetin**

Özet

Asıl adı Mehmet Ali'dir. Sinanoğlu lakabıyla tanınmış ve Aydın Atça'nın Yağdere köyündendir. 19. yüzyıl ortalarında düzene karşı Aydın ilinde ayaklanmıştır. Babası bir Yörük beyidir. Osmanlı vergi memurlarının babasının verdiği vergiyi az bulması ve köy meydanında dövmeleri nedeniyle dağa çıkmıştır. Dönemden ve düzenden rahatsız olanlar etrafına toplanmış, 5 yıl Aydın ilini yönetmiştir. Üzerine gönderilen askerler çarpışmak istememeleri nedeniyle toplanan Arnavut askerlerce yakalanmış ve idam edilmiştir. Başbakanlık Osmanlı arşivinde Sinaoğlu Efe ile ilgili 14 belge tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sinanoğlu, Aydın, Atça, Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Abstract

Mehmet Ali who became known as Sinanoglu is from Aydın, Atca, Yagdere village. In the 19th century he rebelled in Aydın. His father is a Yoruk. Ottoman tax collectors beat Sinanoglu's father in the village square because they found the tax payed by Sinanoglu's father insufficient. Sinanoglu then took to the mountains and gathered followers who had greivances against the system. Sinanoglu ruled Aydın for 5 years. The soldiers sent to sieze him refused to do so. A band of Albanian soldiers were summoned, Sinanoglu was seized and hanged. 14 documents relating to Sinanoglu were found in the Başbakanlık Ottoman Archives.

Keywords: Sinanoglu, Aydın, Atca, Ottoman Archives.

Sinanoğlu inip gelir inişten,

* Etem Oruç, Emekli öğretmen, araştırmacı, Nazilli, Aydın. orucetem@hotmail.com

** Necat Çetin, Uzman öğretmen, araştırmacısı, Torbalı, İzmir. ncetin1963@gmail.com

Her yanları görünmüyor gümüşten

*Arnavutlar atar atar vurmaz,
Sinanoğlu işvahından duramaz,
Efenin mermisi hiç adres sormaz,
Aman efem Osmanlı'dan dost olmaz.*

(Yağdere Köyünde Sinanoğlu için söylenen türküden.)

Aydın eli 13. yüzyıldan bu yana hep haksızlığa başkandırmış, ezilenden yana tavır koymuş soylu efelerle doludur. Aydın Bey'le beraber başlayan bu direniş, Umur Bey'le zirveye ulaşip bayraklaşmıştır. Karamanoğulları'ndan ayrılıp gelen bu soylu insanlar haksızlığa ve zulme hiç bir zaman boyun eğmemişlerdir.

Bazen Şeyh Bedrettin, Börklüce Mustafa, Sinanoğlu, Atçalı Kel, Çakıcı olup zulmedenlere başkaldırıp dağa çıkmışlar. Bazen de Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe olup Mustafa Kemal'le beraber Yeni Türkiye Cumhuriyetinin temeline ilk harcı atmışlardır. Aydınnoğulları'nın yıldızı nedense Osmanlılarla hiç barışmamıştır. Türklüğü hor gören, Türk'üm demekten korkan, Türk kültürünü sahip çıkmayan Osmanlıyla hep mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bunların içinde en önemlilerinden biri de Atça'nın kuzeyindeki Yağdere köyünden, Sinanoğlu Efe'dir. Sinanoğlu Efe, dağa çıkmış, Aydın ilini ele geçirmiş, beş yıl idare etmiş bir efedir. Babası Yağdere köyünün Yörük beyidir Köye gelen Osmanlı'nın vergi toplayıcıları toplanan buğday, arpa ve hayvanların az olduğunu söyleyip Sinanoğlu'nun babasını köy meydanında hakaret edip döverler. "Havalar kurak gitti, beklenen mahsul olmadı, halk yoksul durumda" deseler de dinlemezler. Elllerinde ne var ne yok tümünü alıp giderler. O zamanlarda on sekiz yaşında olan Sinanoğlu bu durumu içine yediremez. İki arkadaşını da alarak vergi memurlarının geçeceği yola pusu kurar, onları öldürüp dağa çıkar. Halktan da büyük destek görür. Halk, elindekini durmadan alan, oğlunu askere götürüp getirmeyen Osmanlı'dan bıkmıştır. Ekmede, dikmede yoktur ama her şeyine ortaktır.

Sinanoğlu'nun askerleri yedi, sekiz binlere ulaşır. Aydın'a ele geçirip beş yıl yönetir. İzmir'den tehditler gelince orayı da almak için yola çıkar. Türk askerleri Sinanoğlu'na silah atmaz. O da Türklere ateş etmez. Bunu bilen Osmanlı Arnavutlardan özel birlikler oluştururup, ellerine günün en modern silahlarını vererek üstüne yollar. Çarpışa çarpışa Yağdere'ye kadar çekilen Sinanoğlu ayağından ağır yaralı olarak ele geçirilir.

Başkaldıranlara örnek olsun diye çevredeki tüm insanlar İsabeyli, Atça arasındaki (Eski Nazilli-İzmir yolu üzeri) Tombalı çeşmesine elli metre uzaktaki yerde toplanan halkın gözü

önünde idam edilir. Sinanoğlu, kendisini idam edecek cellatı bir tepme ile yere yıkıp, ayağı altındaki masayı da tepmeyle vurarak, kendi kendine idam olayını gerçekleştirir.¹

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (BOA) tespit edilen belgeler:²

Belge 1³

Ma 'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Fî 5 Ca sene 70 [3 Şubat 1854] târîhiyle atabe-i gerdûn-mertebe-i hazret-i vekâlet-penâhîlerine takdîmine ictisâr eylemiş olduğum arz-ı hâl-i çâkeri melfûfâtında beyân kılındığı vechile esnâ-yı muhârebede firâr etmiş olan Sinanoğlu Mehmed Ali nâm reîs-i eşkiyânın dahi bu defa sâye-i muvaffâkiyet-vâye-i pâdişâhîde mücerred hüsn-i iltifât-ı sâmi ve nazar-ı âli-i âsafâneleri berekâtıyla gerek kendisi ve gerek mevcûd ma 'iyyeti olan akrabâ ve avanesi diğer reîs-i eşkiyâ Maktûl Ahmed Beşeoğlu misillü içrelerinden bir ferd kurtarılmaksızın kimisi cisr-i şimşîr-i kısâsdan imrâr olunarak ve kimisi hayyen tutularak vücûd-ı mazarrat-âlûdlarından ibâdullâh külliyyen kurtarılmış olduğu keyfiyeti nezd-i mekârimivend-i vekâlet-penâhîlerinde dahi malum buyurulmak için bu bâbda İzmir vâlisi devletlü paşa hazretleri bendeleri tarafına itâre kılınan (uçurulan) arîza-i çâkerânemin bir kıt'a sûreti kemâl-i acz ve hayâ ile leffen takdîm-i hâk-i pâ-yi ulyâ-yı mün'imâneleri kılınmış olduğu muhât-ı ilm-i kâ'inât-şümûl-i hidivâneleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân ve lutf ve ihsân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Muharrem sene 71

Bende Kâimmakâm-ı Livâ-i Aydın Mehmed Kâmil

Nâzilli'den

Belge 2⁴

Bi-mennihî Te'âlâ

Mübârek ve mes'ûd hâk-i pâ-yi ulyâ-yı hazret-i vekâlet-penâhîye arz-ı hâl-i ubûdiyet-me'âl-i abîdânemdir.

¹ Korkudan ne edeceğine bilemeyen halk çok sevdikleri efesinin başına bir karaselvi ağacı dikerler. İsabeyli'den Atça'ya doğru dört, beş yüz metre giderseniz yolun solunda en az iki yüz yıllık karaselvi ağacını görürsünüz. Bu yöredeki insanlar bunun Sinanoğlunun başına dikilen ağaç olduğunu bilmezler. Bu konuda yapılan geniş bir çalışma için bakınız: Etem Oruç, *Atçalı Kel ve Yağdereli Sinanoğlu Efe*, Berfin yayınları, İstanbul 2013.

² Belgelerin günümüz Türkeçesine çevrilmesinde önemli katkısı olan sayın Muzaffer Çetin'e ne kadar teşekkür etsek azdır.

³ BOA, A.MKT.169/76-1.

⁴ BOA, A.MKT.169/76-2.

(...) fî 3 Safer sene 71 [26 Ekim 1854]

Aydın vâlisinden gelen tahrîrât ile birleşdirilerek tahrîrâta

fî 9 S sene 71 [1 Kasım 1854]

Belge 3⁵

Devletlü Efendim Hazretleri

Ma 'hûd Sinanoğlu şakî mevcûd ma 'iyyeti olan rüfekâ-yı şakâvet-intimâsıyla muhârebeden firâr etdiği gündən beri sancak hudûdu kuşatılup ve kazâlara dahi sıkı tenih ve tertibler verilüp her nerede olduğu işitildi ise takip olunarak bir dem bile arkasından kalınmadığından dağlarda gezip ve gizlenip başka barınacak bir mahal (yer) bulamadığından bu kere bir takrib (bir şekilde) canını civar sancakların birisine atmak muradıyla Çine kazası taraflarına geçtiği işitildi. Atça kazâ-i mezbûr müdürü hamiyetli Şahin Ağa bendeleri mukaddemce (daha önce) verilmiş olan talimât iktizâsınca (gereğAtça) merkûmu her taraftan sarıp leffen takdîm-i hâk-i pâ-yi ulyâ-yı âsafâneleri kılınan bir kıta tahrîrâtdan ber-tafsîl ma 'lûm-ı müni 'mâneleri buyurulacağı vechile bir saat muhârebemizle vaki olan mukâbele-i bi'l-misilde bizim asker-i muvazzafa-i zabtiyeden ikisi fevt ve şakî-i merkûmla babası ve büyük karındaşı ve ir nefer Arabî mahzar kısâs-ı ilâhî olarak diğer karındaşıyla yaşlı rüfekâsından yanında kalmış olan Baba Osman ve Yağcıoğlu nâm şakîler hayyen ele geçirilmiş ve bu takrîble habîs-i merkûmun mu 'ayyen ve rüfekâsından bir kimesne kurtulmayıp sâye-i şevket-vâye-i hazret-i pâdişâhîde mahzâ hüsn-i teveccühât ve muvaffakiyet-âyât-ı seniyyeleri berekâtıyla Aydın sancağı levs-i eşkiyâdan külliyyen kurtulup ahalisi yeniden emn ve âsâyiş-i kâmileye nâil olarak cânib-i seniyyü'l-cevânib zât-ı hilâfet-penâhîye rûzân ve şubbân ityânıyla meşgûl oldukları ed 'iye-i hayriyeye terdîfen esniye-i aliyye-i devletlerini dahi an-samîmü'l-cinân takdîm-i bârgâh-ı Rûbbü Mennân'a etmeyi üzerlerine deyn edinmişlerdir. Bu maslahatın bidâyetinden (başından) nihâyetine kadar herkes can-siperâne çalışmış olup ale'l-husûs meclis-i live azâsından Hüdâverdi Bey ve Hamdullâh Bey ve mûmâ ileyh Şahin Ağa ve sâbık Arpaz ve el-an Nazilli Müdürü Hasan Bey kulları aşırı mertebe (derece) ibrâz eyledikleri (gösterdikleri) hüsn-i hizmet ve sadâkatlerine mükâfâten birer kapıcıbaşılık veyâhûd Mecîdiye nişân-ı hümayûnuyla taltîf kılinsalar doğrusu pek de şâyeste (layık) olup emsâline dahi ileride ibrâz-ı hüsn-i hizmet eylemelerine mûcib-i tekvîk olur. El-hâsıl cümlemiz nezd-i mekârim-vefd-i mün'imânelerinde tensîb buyurulacak birer-gûnâ çerâğ ve handâniyetle adâd-ı bendegân-ı

dâverîlerinden ma'dûdiyetimiz ve mübâhâtına nâiliyeti temennâ ve intizârındayız. Ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i men lehü'l-lutf ve'l-ihsânındır.

Fî 17 Muharrem sene 71 [10 Ekim 1854]

Bende Kâimmakâm-ı Livâ-i Aydın

İzmir Vâlisi Devletlü Paşa hazretlerine yazılan arıza-i çâkerî sûretidir.

Belge 4⁶

Ma'rûz-ı kullarıdır ki

Sinanoğlu Mehmed Ali nâm şakî altı nefer rüfekâsıyla Çine kazasına geçmiş olduğu haber alınıp derakab (hemen) bende-i âcizânem bir tarafa ve birâderim Mustafa Ağa bendeleri bir taraftan üzerlerine varılıp Karpuzlu ve Çine ve Milas kazâsı sınırında Karaibin nâm mahalde birâderim bendeleri rast gelüp bir saat mikdarı muhârebe edüp merkûm Sinanoğlu Mehmed Ali'nin serini (başını) birâderim Mustafa Ağa bendeleri kat' edip (kesip) pederini ve biraderini ve gayrı dört neferi katl etmişler ve dîğer küçük birâderleri ve Baba Osman ve Yağcıoğlu nâmûn şakîler hayyen (canlı olarak) derdest olunarak (yakalanarak) dört kelle ve üç neferi hayyen kayd-ı bend Aydın cânibine gönderilmişise de efendimin Atca cânibine teşrifleri mesmû'-ı âcizânem olup (tarafımdan duyularak) ol vechile tebşîri (müjde) havi bir kıta arzuhal-i abîdânem terkîm ve takdîme ibtidâr olunmuşdur. Efendim yirmi senedir devlete hizmet ederim. Ancak ism-i âcizânem çağırılmadı. Bu defa dahi sâye-i devletde takvimde dahi kırâat edemez (okuyamaz) isem çift sürerim efendim. Ve bu vechile va'd dahi buyurulmuş idi. Bâkî emr ü irâde hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 16 Muharrem sene 71 [9 Ekim 1854]

Bende Müdîr-i Kazâ-i Çine

Karpuzlu kazâsı zabtiyelerinden iki neferimiz şehîd olduğu ifâdesi.

Belge 5⁷

Aydın sancağında Atça kazâsı dâhilinde Dere karyesi ahalisinden Sinanoğlu Mehmed Ali nâm şakî bundan bir buçuk sene mukaddem kazâ-i mezkûr müdîri Kara Kethüdâ Mehmed Ağa marifetiyle (tarafından) ahz ü girif olunarak (yakalanarak) vaz'-ı pranka (prangaya konulmak) üzere İzmir'e gönderilmiş olduğu inhâsıyla müdîr-i muma ileyhe adâvet

⁶ BOA, A.MKT.169/76-4.

⁷ BOA, A.MKT.UM. 144/12-1.

(düşmanlık) peyda eylemiş ve ol vakit bir takrîb İzmir hapisenesinden firâr etmesiyle el-hâletü hâzihî (bu durumda) hafîyyen (gizlice) aranılmakda bulunmuş olduğu halde geçenlerde müdür-i muma ileyh kazâ-i mezkûr civârında olan bahçesine azîmetle (giderek) odası derununda (içinde) haremiyle (hanımıyla) beytütet etmekte iken (yatarken) şakî-i merkûm birtakım rüfekâsıyla (arkadaşlarıyla) bağteten (ansızın) basıp müdür-i muma ileyhi iki nefer tebeasını katl ve idam ve zevcesi merkûme ile iki nefer tebeasını cerh eylemiş oldukları sâbık livâ-i mezkûr kaymakamı tarafından bâ-tahrirat inhâ olunmuş idüğinden şakî-i merkûmun hafî ve celî (gizli ve açık) bittaharrî (aranarak) bi-ayyi hâl (ne şekilde olursa) buldurulması ve bundan sonra dahi bu misillü uygunsuzluk vukua gelmemesi esbâb-ı mü'essiresinin dâimâ ve müstemirren icrâsında tecvîz ve tesâmüh olunmaması kaymakam-ı sâbık muma ileyhe iş'âr kılındığı ifâdesine dâir tevârüd eden tahrîrât-ı behiyyeleri meclis-i vâlâya lede'l-i'tâ me'âl-i inhâya nazaran şakî-i merkûmun ve rüfekâsının ol vechile vaki olan hareketi pek çirkin şey olarak bir vechile tecvîz olunamayacağından icabının icrası zımında hafî ve celî taharrî ve ikdâm ile ele getirilerek ve muhâkeme-i mukteziyeleri icrâ kılınarak firâr edemeyecek vechile ol tarafda haps ve tevkîfiyle keyfiyetin iş'âr ve bundan böyle zîr-i idârelerinde olan mahallerde bu makûle uygunsuzluk vukua getirilmemesinin mütevakıf-ı olduğu vesâilin hüsn-i istihsâli husûslarının savb-ı düstûrîlerine bildirilmesi tezekkür olunmuş olmala ber-minvâl-i muharrer icabâtının icrâsına i'tinâ ve himmet buyurmaları siyâkında şukka.

Belge 6⁸

Aydın Kaymakamına

Reis-i eşkiyâ olup bir takrîb firar etmiş olan Sinanoğlu Mehmed Ali'nin rüfekâsıyla (arkadaşlarıyla) ne sûretle itlâf olunduğuna ve sâir avanesinin hayyen ele getirilerek derûn-ı sancağın bunların şer ve mazarratından tathîr kılındığına (temizlendiğine) dâir tevârüd eden şukka-i şerîfeleri meâli ve melfûf sûretleri müeddâsı (içeriği) malum-ı mücî olmuş ve bu bâbda İzmir valisi devletlü paşa hazretlerinin dahi tahrîrâtı vürüd ederek hüsn-i hizmetleri tasdîk olunmuş olup seniyye-i makderet-vâye-i cenâb-ı mülûkânede şems-i gayret ve ikdâmınızla eşkiyâ-yı merkûmenin indifâ' gâilesi zât-ı şerîflerinden me'mûl-ı âlî olan eser-i ruyeti te'yîd edecek sûretde hidemât-ı mergûbeden olmasıyla nezd-i Saltanat-ı Seniyye'de karîn-i takdîr ve Tahsîn olmuş olmakla bademâ dahi istihsâl-i inzibât ve âsâyişe fevkalgâye i'tinâ ve himmet eylemeleri siyâkında cevapnâme.

Belge 7⁹

Fî 9 Ca sene 69 [18 Şubat 1853] târihiyle Aydın Kaymakamı Sa'âdetlü Hüseyin Paşa tarafından tevârüd eden tahrîrâtın sûreti.

Eşkiyâ gürûhundan olup hayli vakitden beri müsellehan serseri geşt ü güzâr etmekte olan Aydın sancağı kazâlarından Atça kazâsı dâhilinde vâki' Dere karyesi ahalisinden Sinanoğlu Mehmed Ali bundan bir buçuk sene mukaddem kazâ-i mezbûr Müdürü Karakethüda Mehmed Ağa ma'rifetiyle ahz ü girift olunarak sâir yedi sekiz nefer eşkiyâ ile beraber li-ecli't-terbiye vaz'-ı kürek olunmak üzere devletlü Halil Kâmil Paşa Hazretleri taraf-ı devletlerine gönderilmişidi. Merkûm Sinanoğlu bir takdîb İzmir hâpishânesinden firâr ederek şurada burada serseri gezmekte olduğundan yine derdest olunmak üzere hafîyyen taharrî olunmakta iken mâh-ı hâlin altıncı Pazar gecesi müdür-i mûmâ ileyh ma'rifetiyle derdest olunmuş olduğundan adâvet ve şakâvetine mebnî bir vâfir rüfekâsıyla ale's-seher saat on kararlarında müdür-i mûmâ ileyhi gafleten hayder ederek basup hemen on iki nefer ile oda penceresinden kurşun endahıyla ve akabinde oda derûnuna dâhilen bıçak harbiyle mecrûhan der-ân katl eylemiş ve haremine dahi kurşun isâbet ederek mecrûh bulunmuş ve bu halde müdür-i mûmâ ileyhin hademesinden bir neferi maktûlen fevt ve bir iki neferi dahi mecrûh ve eşkiyâ tarafından dahi bir nefer telef olmuş olduğu ve orada vâki' bağçe ve kahvelerde bulunan tüccârân ve sâireye zerre şey zarar ve hasâret vukû' bulmaksızın eşkiyâ-i merkûmûn savuşarak firâr eylemiş oldukları haber verildiği anda hafî ve celî taharrîsiyle derdest ve eşkiyâ tarafından taraf-ı hükûmete teşhîr-i silâh bulunduğu halde mukâbele-i bi'l-misil icrâsıyla mümkün olduğu sûretle ahz ü girift olunarak hâk-i pâ-yi âlî-i celiyyü'n-ni'amîlerine gönderilmek üzere tahte'l-hıfz taraf-ı çâkerîye gönderilmesi husûsu ekîden bâ-buyuruldu-i kemterî livâ-i mezbûr kazâları müdürân ve azâ-yı mecâlis taraflarına tahrîr ve iş'âr olunmuş ve husûs-ı mezbûr mesmû'-ı âlî-i devletleri buyurularak mûcib-i endişe derûn-ı âsafâneleri olur mülâhazasıyla hemen eşkiyâ-i merkûmdan ber-minvâl-i muharrer leylen ve nehâren hafî ve celî taharrî olunmakta olmağın bi-lütfihî Te'âlâ sâye-i muvaffakiyet-vâye-i cenâb-ı hidivânelerinde her nasıl mümkün olur ise derdest olunarak hâk-i pâ-yi âlî-i dâverânelerine irsâline ibtidâr ve sa'y ü gayret-i bî-şumûr olunacağıının ve olunmakta bulunduğunun arz ve ifâdesiyle terkîm ve takdîm-i arîza-i çâkerîye cür'et kılınmıştır. Ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Ma 'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Aydın sancağı kaymakamı sa 'âdetlü Hüseyin Paşa bendeleri tarafından savb-ı çâkerâneme vürûd edip bir sûreti takdîm-i hâk-i pâ-yi sâmi-i hidvâneleri kılınan nemîka me 'âlinde livâ-i mezkûra tabi Atça kazâsı dâhilinde Dere karyesi ahâlîsinden Sinanoğlu Mehmed Ali nâm şakî bundan bir buçuk sene mukaddem kazâ-i mezbûr müdürî Karakethüdâ Mehmed Ağa ma 'rifetiyle ahz ü girift olunarak vaz '-ı pranga olunmak üzere İzmir'e gönderilmiş olduğu sebebiyle müdür-i mûmâ ileyhe hasem-i kavî olmuş ve yine ol vakit bir takrî İzmir haphishânesinden firâr etmesiyle el-hâletü hâzihî hafîyyen aranmakta bulunmuş olduğundan mâh-ı hâlin altıncı Pazar gecesi müdür-i mûmâ ileyh kazâ-i mezkûr civârında olan bahçesine azîmetle bir odası derûnunda haremiyle beytütet etmekte olduğu halde şakî-i merkûm sabaha karşı saat on kararlarında bir vâfir rüfekâsıyla müdür-i mûmâ ileyhi bağıteten basup hemen on iki kişi birden odanın penceresinden kurşun endahıyla derakab içeriye girüp bıçak ile der-ân katl eylemiş ve haremine dahi kurşun isâbet ederek mecrûha bulunmuş ve tebe 'asından iki neferi maktûlen fevt ve iki neferi dahi mecrûh olarak eşkiyâ tarafından dahi bir neferi telef olmuş olduğu inhâ ve iş 'âr kılınmış ve nemîka-i mezkûre me 'âline nazaran şakî-i merkûmun rüfekâsı on oniki kadar olduğu anlaşılıp fakat bazı kisânın rivâyetine göre gûyâ kur 'a firârîsi ve sâire olarak yirmi yirmi beş kadar eşkiyâ başına toplanmış olup her ne ise şakî-i merkûmun müdür-i mûmâ ileyhi bu sûretle katl ve i 'dâma ve bazı ta 'allukâtını dahi cerh ve itlâfa cesâreti âdetâ hükûmetin aheyhine demek olduğundan kendisiyle rüfekâsının serî 'an ve âcilen ahz ü giriftleri mahallAtça ne türlü esbâba teşebbüsle mümkün olur ve ne vechile kolayı bulunur ise dakîka fevt olunmayarak ve hafî ve celî me 'mûrlar ta 'yîn kılınarak sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şâhânedede bi-eyyi hâlin buldurulması ve bundan sonra dahi bu misillü uygunsuzluk vukû 'a gelmemesi esbâb-ı mü 'essiresinin dâimâ ve müştemirren icrâsında tecvîz-i tesâmüh ve kusûr olunmaması husûsu kaymakâm-ı mûmâ ileyh tarafına ekîden ve şedîden iş 'âr olunmuş olmakla mücerred dibâye-i hâl ma 'razında takdîm-i arîza-i çâkerîye ibtidâr olundu. Ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 17 Ca sene 69 [26 Şubat 1853]

Bende Vâlî-i Eyâlet-i İzmir [Mühür] İsmail

Belge 9¹¹

Hâk-i pâ-y-i ihsân-ârâ-yı cenâb-ı vekâlet-penâhiye arıza-i rakabet-farıza-i çâkerânemdir.

704

Kaf 1406

Meclis-i Vâlâ'ya fî 26 C sene 70 [26 Mart 1854]

Fî 27 C sene 70 [27 Mart 1854]

Tahrîrât yazılmıştır. Fî 11 B sene 70 [9 Nisan 1854]

Belge 10¹²

Ma'rûz-ı çâker-i kemînelerdir,

Aydın sancağı Ata kazâsı dâhilinde Dere karyesi ahalisinden Sinanoğlu Mehmed Ali nâm şakînin çend nefer rüfekâsıyla akdemce kazâ-i mezkûr müdürü Karakethüdâ Mehmed Ağa ile iki nefer tebe'ası ne vechile i'dâm ve zevcesi ile iki nefer tebe'asını dahi ne sûretle mecrûh eylemiş oldukları tafsilini mutazammın takdîm-i hâk-i pâ-y-i sâmi-i âsafâneleri kılınan arıza-i çâkerî Meclis-i Vâlâ'ya i'tâ buyurularak şakî-i merkûm ve rüfekâsının harekât-ı meşrûhaları pek çirkin şey olduğundan ahz ü giriftleri husûsuna i'tinâ olunması fî 12 Muharrem sene 70 târihiyle müverrahan hâme-ârâ-yı ta'zîm ve tefhîm olan fermânnâme-i sâmi-i hidîvânelerinin emr ü fermân buyurulmuş ve fermânnâme-i sâmi-i mezkûrun bir küt'a sûret-i münîfesinin irsâliyle şakî-i merkûmun rüfekâsıyla beraber bi-eyyi hâlin ele geçirilmesi husûsu livâ-i mezkûr kaymakâm-ı sâbık sa'âdetlü Osman Efendi bendeleri tarafına ekîden iş'âr kılınmışıdı. Mu'ahharan livâ-i mezbûr meclisinden cevâben gelen mazbata me'âlinde şakî-i merkûm fî'l-hakîka fezâhat-ı mezkûreyi bi'l-ihdiyâr şurada burada ihtifâ ve karâr etmiş ise de ba'dezîn kendi kisb ü kârıyla meşgûl olarak dâimâ rızâ-yı bârî ve şehri-yârîde bulunmak ve fimâ-ba'd ferd-i âferîde hakkında gadrı mücib harekât-ı nâ-marziyyede bulunmamak üzere tâib ve müstağfir olarak karyesine gelüp kendülerine dehâlet eylemiş olduğu beyânıyla afvı husûsu kazâ-i mezkûr ahalisi tarafından bâ-mahzar iltimâs olunduğu ve şakî-i merkûmun fî'l-hakîka terk-i şakâvetle menşiyet-i dâmen-i iffet ve istikâmet olsa bile meydanda olan harekât-ı meşrûhasından dolayı zuhûr edecek da'vâcısıyla murâfa'a olmadan ve tebri-i zimmet etmeden vehle-i ûlâda afv olunmayacağı bedîhî ise de şakî-i merkûmun bu vechile dehâleti ve ahali-i merkûmenin dahi afvı husûsuna çalışmaları ileride hakîmâne ve tedâbir ve tasrîbâne

¹¹ BOA, MVL. 212/60-1.

¹² BOA, MVL. 212/60-2.

ile ele geçirilmesini da'vet edeceğinden kendisine ürküntü gelmemek ve kalbi mutma'in olmak üzere şimdilik bi't-te'mîn müskût bırakılması muhassenâtı mûcib olacağı beyân ve iş'âr ve mahzar-ı mezkûr dahi tesyâr olunmak ve kaymakam-ı sâbık mûmâ ileyhın taraf-ı çâkerâneme dîğەر şukkasında dahi kazâ-i mezkûr civârında kâin Nazilli kazâsında türemiş olan Ahmet Beşeoğlu nâm şakîden kaymakam-ı esbak sa'âdetlü Hüseyin Paşa nasılsa havfa zâhib olarak bâ-buyuruldu kendisini kır-serdârı nasb ederek el-hâletü hâzihî o civârlarda dolaşup gzmekde ve cerâyim-i sâbıkasından nâşî bu dahi cânib-i hükûmete gelememekde bulunmuş olduğundan merkûm Sinanoğlu nâm şakînin ahz ü girifti husûsuna kalkışdığı halde civâriyet hasebiyle şakî-i merkûm ile yek-dil ve yek-cihet bulunmalarına mebnî birleşecekleri me'mûl-i kavî olarak üzerlerine haylice asker sevki lâzım geleceği ve buna dahi şu vakt-i nâzikenin tahammülü olmadığı ecilden mes'ele-i ma'lûme ber-taraf oluncaya kadar ber-vech-i iltimâs ahâlî-i afvıyla keyfiyetin meskût bırakılması muhassenâtdan görüldüğü beyân ve ihtâr olunmuş ve keyfiyet meclis-i kebîr-i eyâlete lede'l-havâle vâkı'â mütâla'ât-ı mahalliye yolunda olup ancak keyfiyetin hâk-i pâ-yi ulyâ-yı hidivânelerine arz ve inhâsı lâzım geleceği bâ-mazbata ifâde ve beyân kılınmış olmasıyla mezkûr mazbatalar ile mahzar leffen takdîm-i hâk-i pâ-yi mekârim-ihtivâ-yı cenâb-ı vekâlet-penâhileri kılınmış olmakla ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 17 C sene 70 [17 Mart 1854]

Bende Vâlî-i Eyâlet-i Aydan [mühür] İsmail

Belge 11¹³

Kâtil ve kuttâ'-ı tarîk makûlesinden Dereköylü Sinanoğlu Mehmed bu kere karyesine gelüp bundan böyle bir gûne harekât-ı reddiyede bulunmamak üzere tâib ve müstağfir olduğu beyânı ile ahalî-i karyeye dehâlet etmiş olduğuna ve merkûmun eğerçi dehâletine iğmâz olunamayacağı umûr-ı bedîhiyeden ise de ileride derdesti âsânı ve kalben kendisine mûcib-i itmi'nân olmak için birdenbire ürkütülmeyerek dilhâhına mutâbakat edecek sûretde emniyet verilmekde bulunduğuna dâir vârid olan Aydın Meclisi mazbatasıyla melfûf mahzar meclis-i âcizânemizde kırâat olunmuş ve siyâk-ı inhâya göre mütâla'ât-ı mahalliye yolunda bulunmuş olduğundan evrâk-ı mezkûrenin leffiyle keyfiyetin Bâb-ı Âlî'ye arz ve inhâsı tezekkür kılındı. Ol bâbda ve her halde emr ü fermân hazret-i melehü'l-emrindir.

Fi 5 Ca sene 70 [3 Şubat 1854]

Bende Müdür-i Mal ve Reis-i Meclis-i Kebir-i Eyâlet-i İzmir [Mühür]

El-Abdü'd-dâ'î Kadı [Mühür] es-Seyyid Mustafa Nazmi

El-abdü'd-dâ'î Müftü [Mühür] es-Seyyid Ahmed Şevki

Bende (...) [Mühür] es-Seyyid Mustafa Fâik

Bende Kâtib-i Evvel-i Meclis [Mühür] es-Seyyid Hasan Âlî

Bende Kâtib-i Sâni-i Meclis [Mühür] es-Seyyid İbrahim

Bende Azâ [Mühür] Şâkir

Bende Azâ [Mühür] es-Seyyid Mustafa Râşid

Bende Azâ [Mühür] Mehmed Hamid

Bende Azâ [Mühür] Mehmed Ali

Bende Azâ [Mühür] es-seyyid İsmail

Bende Azâ [Mühür] İsmail

Bende Azâ [Mühür] (...)

Bende Azâ bulunamadı.

Bende Azâ bu dahi.

Bende Kocabaşı-ı Rum [Mühür] Sakooğlu Heci Temule

Bende Kocabaşı-ı Ermeni [Mühür] Abraham

Bende millet-i Yahûdiyân [mühür] (...)

Belge 12¹⁴

Aydın sancağında kâin Atçalı kazâsı müdürü bulunan Karakethüda Mehmed Ağa ile çend nefer tebe'asını mukaddemce katl ve idam eden Dere karyesi ahalisinden ve eşkiya takımından Sinanoğlu Mehmed'in ahz ü giriftine dâir bundan akdem taraf-ı eşref-i müşîrânelerine hitâben şeref-vürüd eden emirnâme-i sâmi-i hazret-i sadâret-penâhînin bir kıta suretiyle şakî-i merkûmun üzerine varmağa adem-i cesâretinden dolayı memuriyetten istifa ederek bu tarafa savuşmuş olan Aydın Bölükbaşı Mehmed Ağa'nın yerine diğêrinin nasb u tayini zımında sâbık livâ-i mezbûr kaymakamı saadetlü Hüseyin Paşa'nın hâk-i pây-i âsafânelerine takdîm etmiş olduğu arızasının bir kıta sûreti irsâl buyurularak şakî-i merkûmun bi't-taharrî ahz ü giriftiyle muhâkeme-i mukteziyesi bi'l-icrâ keyfiyetin bâ-mazbata iş'ârı ve bölükbaşı-i merkûmun bu tarafa gelüp de tebdiline lüzûm görüldüğü halde yerine

dîğeri nasb u tayin kılınmak üzere iktizâ-yı hâlin beyân ve izbârı husûsâtını şâmil fî gurre-i S sene 70 tarihiyle müverrah hâme-pîrâ-yı ta 'zîm ve tefhîm olan bir kıta emirnâme-i sâmi-i âsafâneleri me'âl-i âlisi rehîn-i zihn-i âcizânemiz olmuş ve infâz-ı emr ü irâde-i hidîvâneleri farîza-i zimmet-i ubûdiyetimiz bulunmuş olup ancak şakî-i merkûm fi'l-hakîka bundan akdem fezâhat-ı mezkûreyi bi'l-ihbâr eşkiyâlık sûretiyle şurda burada ihtifâ ve firâr etmiş ise de ba'de zîn kâr ve kesbiyle meşgûl olarak dâimâ rızâ-yı Bârî ve şehr-i yârîde bulunacağı ve fîmâ-ba'd ferd-i âferîde hakkında gadrı mûcib harekât-ı nâ-marziye ve ef'âliyede bulunmayacağı ecilden tâib ve müstağfir olarak karyesine gelip kendilerine dehâlet etmiş olduğu beyânıyla afv olunması husûsları leffen takdîm-i hâk-i pâ-yi âsafâneleri kılınan bir kıta mahzarda kazâ-i mezbûr ahali taraflarından ricâ ve iltimâs olunmuş ve şakî-i merkûm fi'l-hakîka terk-i şakâvetle müntesib-i dâmen-i iffet ve istikâmet olsa bile maydanda olan harekât-ı müşrûhası cihetle zuhûr edecek davacısıyla murâfa'a olmadan ve kendisine isnâd olunan fezâhatdan terbi'e-i zimmet etmeden vehle-i ûlâda afv olunamayacağı eğerçi mütebâdir-i hâtır-ı âcizânemiz olmuş ise de şakî-i merkûmun bu vechile dehâleti ve ahali-i mezburenin dahi afvı husûsuna çalışmaları ileride sûret-i hakîmâne ve tedâbir-i dil-feryâbına(?) ile ele geçirilmesini davet edeceğinden kendisine ürküntü gelmemek ve kalbi mutmain olmak üzere şimdilik lede't-te'mîn meskût bırakılması muhassenâti mûcib olacağı min-gayr-i haddin meclisce tensîb olunmuş ve livâ-i mezbûr zabtiye bölükbaşı olup bi'l-isti'fâ savuşmuş olan Mehmed Ağa'nın yerine dahi akdemce Aydın vücûhundan dirâyetkâr ve mücerrebül-etvâr Hacı Emin Bey-zâde Hacı İbrahim Bey bendeleri meclisce bi't-tensib tayin olunarak her bir husûsât yolunda çığırında bulunmuş olduğu muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı müşîrâneleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 9 Ra sene 70 [10 Aralık 1853]

Bende Kaymakam-ı Livâ-i Aydın [mühür] es-Seyyid Osman

El-abdü'd-dâ'î nâib [mühür] es-Seyyid Mehmed Celâleddin

El-abdü'd-dâ'î müfti [mühür] Mehmed

Bende Müdîr-i Mal [mühür] es-Seyyid Mehmed Halet

Bende aza [mühür] Ahmed Said

Bende aza [mühür] es-Seyyid Ali Rızâ

Bende Müdîr-i Zirâ'at [mühür] es-Seyyid Ahmed

Bende aza [mühür] Mehmed Hüdâverdi

Bende aza memuriyette bulunamadı.

Bende aza [mühür] es-Seyyid Mehmed Hamdullah

Bende Milletbaşı [mühür] (...)

Aydın sancağında kâin Atça kazâsı müdürü bulunan Karakethüda Mehmed Ağa ile çend nefer tebe'asını mukaddemce katl ve idam eden Dere karyesi ahalisinden ve eşkiyâ takımından Sinanoğlu Mehmed'in ahz ü giriftine dâir bundan akdem taraf-ı eşref-i müşîrânelerine hitâben şeref-vürûd eden emirnâme-i sâmi-i hazret-i sadâret-penâhînin bir kıta sûretiyle şakî-i merkûmun üzerine varmağa adem-i cesâretinden dolayı memuriyetden istifâ ederek bu taraftan savuşmuş olan Aydın Zabtiye Bölükbaşısı Mehmed Ağa'nın yerine diğêrinin nasb u tayini zımnında sâbık livâ-i mezbûr kaymakamı saadetlü Hüseyin Paşa'nın hâk-i pây-i âsafânelerine takdîm etmiş olduğu arızasının bir kıta sûreti irsâl buyurularak şakî-i merkûmun bi't-taharrî ahz ü firiftiyle muhâkeme-i mukteziyesi bi'l-icrâ keyfiyetin bâ-mazbata iş'ârı ve bölükbaşı-i merkûmun bu tarafa gelmeyüp de tebdiline lüzum göründüğü halde yerine diğêri nasb u tayin kılınmak üzere iktizâ-yı hâlin beyân ve izbârı husûsâtını şâmil fi gurre-i S sene 70 târihiyle müverrah hâme-pîrâ-yı ta'zîm ve tefhîm olan bir kıta emirnâme-i asafâneleri meâl-i âlisi rehîn-i zihn-i âcizânemiz olmuş ve infâz-i emr ve irâde-i hidivâneleri farîza-i zimmet ve ubûdiyetimiz bulunmuş olup ancak şakî-i merkûm fi'l-hakîka bundan akdem fezâhat-ı mezkûreyi bi'l-ihbâr eşkiyâlık sûretiyle şurada burada ihtifâ ve firâr etmiş ise de badeezîn kendi kâr u kesbiyle meşgûl ve dâimâ rızâ-yı Bârî ve şehri-yârîde bulunacağı ve fîmâ-bad ferd-i âferîde hakkında gadrı mûcib harekât-ı nâ-marziye ve efâlde bulunmayacağı ecilden tâib ve müstağfir olarak karyesine gelüp kendilerine dehâlet etmiş olduğu beyânıyla afv olunması husûsları leffen takdîm-i hâk-i pây-i âsafeneleri kılınan bir kıta mahzarda kazâ-i mezbûr ahali taraflarından ricâ ve iltimâs olunmuş ve şakî-i merkûm fi'l-hakîka terk-i şakâvetle müntesib-i dâmen-i iffet ve istikâmet olsa bile meydanda olan harekât-ı meşrûhası cihetle zuhûr edecek davacısıyla murâfa'a olmadan ve kendisine isnâd olunan fezâhatdan terbi'e-i zimmet etmeden vehle-i ûlâda afv olunamayacağı egerçi mütebâdir-i hatırı âcizânemiz olmuş ise de şakî-i merkûmun bu vechile dehâleti ve ahali-i mezbûrenin dahi afvı husûsuna çalışmaları ileride sûret-i hakîmâne ve tedâbir-i dil-feryâbına(?) ile ele geçirilmesini davet edeceğinden kendisine ürküntü gelmemek ve kalbi mutma'in olmak üzere şimdilik lede't-te'mîn meskût bırakılması muhassenâtı mûcib olacağı min-gayr-ı haddin meclisce tensîb olunmuş ve livâ-i mezbûr zabtiye bölükbaşısı olup bi'l-istifâ savuşmuş olan Mehmed Ağa'nın yerine dahi akdemce Aydın vücûhundan dirâyetkâr ve mücerrebü'l-etvâr

Hacı Emin Bey-zâde Hacı İbrahim Bey bendeleri mehilce bi't-tensîb tayin olunarak her bir husûsât yolunda ve çığırında bulunmuş olduğu muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı müşîrâneleri buyuruldukda ol bâbda emr ü fermân hazreti- men lehü'l-emrindir.

Bende Kaymakam-ı Livâ-i Aydın [mühür] es-Seyyid Osman

El-abdü'd-dâ'î nâib [mühür] es-Seyyid Mehmed Celâleddin

El-abdü'd-dâ'î müfti [mühür] Mehmed

Bende Müdîr-i Mal [mühür] es-Seyyid Mehmed Halet

Bende aza [mühür] Ahmed Said

Bende aza [mühür] es-Seyyid (...) Rızâ

Bende Müdîr-i Zirâ'at [mühür] es-Seyyid Ahmed

Bende aza [mühür] Mehmed Hüdâverdi

Bende aza memuriyette bulunamadı.

Bende aza [mühür] es-Seyyid Mehmed Hamdullah

Bende Milletbaşı [mühür] (...)

Belge 14¹⁶

Atça ve Sultanhisârî kazâlarında sâkinûn bi'l-cümle ulemâ ve sulehâ ve eimme ve fukarâ ve kâffe-i ahâlî ve re'âyâ kullarının hâk-i pây-i velüyyü'n-ni'amîlerine mahzar-gûnâ arzuhâl-i sıdk u iştîmâletdir ki Atça kazâsına tabi Yağdere karyesi sâkinlerinden olup bundan dört sene mukaddem kurumaya ve bed-asıl Karakethüda nâm kemisneye sâbık kaymakâmımız Saadetlü Hüseyin Paşa istishâb ve iltizâm ederek kırserdârı nasb edüp bir müddetten sonra Atça'ya çavuş nasb ve tayin edüp merkûm taraflarımıza gadr ve cevr ve zulm ve te'addî etmeye mübâşeret etmekle bir müddetten sonra umûmen kazâmız ahalileri Karakethüdâ'dan iştikâ ederek Aydın'a gelmiş ise de merkûm Karakethüdâ'nın müşarun ileyh intifâ olmakdan nâşî gâyet iltizâmında olmakla bi'l-cümle ahalimiz üzerine tercîh ederek kazâmıza müdîr nasb ve tayin edüp dört sene zarfında merkûm Karakethüdâ'nın kazâmız ahalilerine etmediği zulm ve te'addî kalmayup ve nice kimesnelere terk-i evtân etdürüp müşarun ileyh in istishâbıyla pek çok cerâim ve cevr etmiş ise de bir dürlü def'ini çâresine muvaffak olamadan ve hattâ kendi karyesi olan Yağdere karyesi ahalilerinden Sinanoğlu Mehmed Ali nâm kimesne ziyâde ve gâyet bahadır cesûr yiğit olduğundan bi-gayr-ı hak garaz ve nefsâniyet edüp dört sene terk-i evtân etdürüp ve hânesini ihrâk-ı bi'n-nâr edüp ve kavm ve kabîlesini darp ve cerh etdiğinden

beynlerinde adâvet-i külliye hâsıl olmuş idüğinden merkûm Sinanoğlu bu etdiklerini tahammül ederek merkûma ihâne ve rihâlet etmiş ise de merkûm yine garaz ve nefsâniyet ederek merkûmu şakîdir diyü müşarun ileyhe göndermiş olduğundan müşarun ileyh dahi merkûmun beher iltimâsını kabûl etmekle prankaya koyup İzmir'e göndermiş nasıl ise merkûm İzmir'den bir müddetden sonra mezkûr karyesine gelüp gizlenüp merkûm Karakethüdâ'dan afvını pek çok niyâz etmiş ise de Karakethüdâ afv etmeyüp mutlakâ dünyada sağ bırakmayup öldüreceğim deyü merkûma haber gönderüp karyesinden kaçırmış ve dâimâ arkasında ve peşinde İzmir nakliyle katl kaskında olduğundan merkûm dahi ötede beride geşt-i güzâr ederek canını kurtarmak üzere olmakla birkaç sene öyle dağlarda gezdiğinden (...) gidüp Karakethüda'nın ayağını öpüb afvımı rica ederim diye mâh-ı Zilhicce-i Şerife'nin dokuzuncu arife gecesi ale's-sabâh Suyukuyu nâm mahalde Karakethüda'nın incir bahçesi hânesine gelmiş ise de nasıl ise beynlerinde tarafeynden tüfenk atılarak merkûm Karakethüdâ'ya kurşunlarım isâbet edüp fevt olmuş olduğundan merkûm Sinanoğlu bırakup gitdikde merkûm Karakethüdâ'nın yeğeni ve bölükbaşısı Maşacıoğlu Mehmed Ali başına birtakım edepsiz ve it makûlesi cem' ve tedârik edüp mezkûr Suyukuyu nâm mahalle gelüp ve nice kimesneleri siz öldürdünüz diyü iftirâ edüp darp ve cerh ve hânelerini ihrâk edüp ondan sonra Sultanhisarı'na varup nice adamları bıçak ile cerh ve darp edüp ve tüfenklerini ahz ve ondan sonra Atça mahkemesini basup pek çok hasârât edüp hâkim efendiye ve nice kimesneleri telef etmek kaskında iken Nazilli Kazâsı Bölükbaşısı Hamza Kethüdâ yirmi beş kadar zabtiye neferâtıyla yetişüp şakî-i merkûmu mazarratından def' etmiş ise de her birerlerimiz birer mahallere gizlenüp ve çok ahalimiz bayram namazına gidemeyüp keyfiyet-i hâli müşarun ileyh paşa hazretlerine işar ve ifâde olundukda Aydın Bölükbaşısı Eskicioğlu Mehmed Ağa tarafından bâ-tahrîrât merkûm Mehmed Ali'ye Aydın cânibine celb olunup çavuş nasb olunarak tevkîf olmakla cümlemiz şer ve hasârından halâs olmuş isek de merkûm Sinanoğlu Mehmed Ali nâm kulları merkûmu Aydın'da çavuş olduğundan havfa tâbi' olup iki yüz kadar neferât ile gelüp karyesinde sâkin ve bir aydır bir kimesneye aslâ ve kat'â zarar ve ziyân kask itmeyüp kendisini kurtarmakda iken paşa-yı müşarun ileyh Aydın'dan İzmir'e azîmet etmiş veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretleri Cenâb-ı Hakk'ın cümle sancak ahalisine ihsân ve merhameti olmak üzere kaymakamlık ile teşrîf buyurmuş olduklarından ve merkûm Çavuş Mehmed Ali Kapualtı'ndan gitmiş idüğinden merkûm Sinanoğlu efendimizden emîn olarak bu def'a Atça'ya gelüp cümlemizi şöyle takrîr ve ifâde eyledi ki dört seneden beri Karakethüdâ'nın şer ve havfından terk-i vatan etdim. Dağlarda geşt ü gazâr etmekde olduğumdan usandım. Ehl ü iyâlîm ve çocuklarımdan dûr olduğuma binâen merkûm Karakethüdâ'dan tekrar afv etmek için ricâyâ geldim ise de merkûm Karakethüdâ yine beni

öldürmek kasd edüp üzerime tüfenk atdikda yanımda bulunan akılsız birkaç kimesneler dahi merkûma mukâbele-i bi'l-misil icrâ ederek nasıl ise merkûmu kurşun isâbet etmekle fevt olduğundan Hüseyin Paşa yine benden bilip evvelki gibi beni öldürmeye sa'y edeceği ma'lûmum olmakla böyle canımı kurtarmak için yanıma birtakım kimesneler toplayup karyemize geldim ise de Hüseyin Paşa gazel olup gitti ve şimdi kaymakam beyefendi bize geldi ve bu kaymakam beyefendi âdil ve insâflı olup kimesneye gadr etmeyüp herkesin hakkını hak eylediğinden ve şimdiye kadar benden bir kimesne zarar ve ziyân görmeyüp cümlemizin malumu olduğu üzere padişâhumuz efendimiz hazretlerinin mal vergi tahsilinde ve asâkir-i redîfenin bir nefer bırakmayup irsâlinde pek çok gayretler eyledim ve memleketimiz olduğundan şimdi cümledenize ricâ ederim bu ki padişâhbaşı için olsun Allah aşkına olsun cümle ulemâ ve vücûh ve re'âyâ kaymakam beyefendimize gidüp vukuatı ifâde edüp karyemde kendi hâlimde olmak üzere beni afv etdiresiz. Benim bir şeyden kusûr ve kabahatim olmadığını bildiresiniz böyle dağlarda geşt ü güzâr etmek ve çocuklarımdan ayrı olmak lâyük mü? İşte Karakethüdâ Hazret-i Allâh'dan cezâsını buldu. İsterseniz beni kırserdârı olmaklığımı dahi ricâ edesiz evelallâh kazâlarımızı hep şakîlerden vikâye ve himâye ederim ve karyelerden emvâl-i mîrî tahsilinde gayret ederim ve işitdiğime göre Maşacıoğlu Mehmed Ali dahi küllî neferât ile üzerinize gelecek merkûma dahi karşı dururum şerrinden sizi muhâfaza ederim. Evelallâh şakî-i mezkûru ahz ü girift edüp kaymakam beyefendimize teslim ederim. Hâsılı her vechile ve gayretde olurum diyü bizleri bu cevapları etmekle cümlemiz merkûmun kelâmalarını tasdik eyledik fi'l-vâki' merkûm Sinanoğlu hep kelâmalarında gerçek ve sâdik ve şimdiye kadar bir kimesneye ziyân ve zararı olmadığından başka redîf askerinin dahi karyelerimizden tamâmen cem' edüp ve verginin tahsiline dahi gayret eylemekte olduğundan ve bundan sonra dahi bir kimesneye zerre kadar zararı ve ziyânı olmayacağını cümle ulemâ ve sulehâ ve ahâlîmiz memleketin kefil ve müte'ahhid bulunduğumuzdan ve merkûm Maşacıoğlu bir şakî olup memleketimiz üzerine gelmesi dahi muhakkak olduğundan pâdişâh başı için olsun merkûm Sinanoğlu'na afv edüp karyesinde olmasına ve münâsip ise kazâlarımıza merkûm şakî gelir ise mukâbele etmek için kırserdârı nasb buyurulmasına cümlemiz ricâ ve niyâz ederiz ve eğerçi afv buyurulmaz ise mahzûrdan hâlî olmayacağından keyfiyeti takrîr etmek üzere ulemâmız ve vücûhundan kırk elli nefer hâk-i pâ-yi veliyyü'n-ni'amîlerine azîmet etmişlerdir. Lillâh ve resûlihî işbu ricâmızı müsaade buyurup merkûm Sinanoğlu'nu afv eylemeleri ricâ ve niyâzında olduğumuz ifâdesinde işbu mahzarımız takdîmine cesâret kılındı. Bâkî ol bâbda ve her halde emr ü irâde hazret-i men lehü'l-emrindir.

[Arapça] Mustafa el-Müftî-i be-kazâ-i Sultanhisarı

[Arapça] el-fakîr es-Seyyid Mustafa el-Müderriş be-Câmi'-i Kemal Paşa es-Seyyid
Mustafa Kâzım

[Arapça] meşhûr inde'l-ahâlî bi's-savâb el-fakîr es-Seyyid Mehmed Said el-Müderriş be-
Câmi'-i Kır

Es-Seyyid Hâfız Ahmed el-Müderriş be-Câmi-i Moytâb(?)

Es-Seyyid el-Hâc Ömer el-Müderriş be-Câmi-i Behram

Es-Seyyid Hâfız Ahmed el-Müderriş be-Câmi-i el-Hâc Mehmed Ali

Es-Seyyid Mustafa el-Müderriş be-Câmi-i Balcı karye-i Dere

Es-Seyyid Şeyh Hasan Ders-i âmm el-Müderriş karye-i Dere

Es-Seyyid İbrahim Şeyh Ders-i âmm el-Müderriş be-karye-i Dere

Es-Seyyid Hâfız Mustafa el-Hatib be-Câmi-i Kemal Paşa

Es-Seyyid Hâfız Mehmed el-Hatib be-Câmi-i el-Hâc Mahmud

Es-Seyyid Hâfız İbrahim el-Hatib be-Câmi-i Kır

Bende Müdîr-i kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Abdullah bin Mehmed

Bende aza-yı kazâ-i mezbûr [mühür] Hüseyin

Bende aza-yı kazâ-i mezbûr [mühür] Hacı Mehmed

Bende Müdîr-i Vekîl-i Zirâat kazâ-i mezbûr [mühür] (...)

Bende Müdîr-i kazâ-i Atça [mühür] (...)

Bende aza-yı kazâ-i mezbûr [mühür] Mehmed Said

Bende aza-yı kazâ-i mezbûr [mühür] (...)

Bende Müdîr-i Vekîl-i Zirâat kazâ-i mezbûr [mühür] Mehmed Hüda

Bende vücûh el-Hâc Salih [mühür] es-Seyyid Salih

Bende vücûh Medîneliođlu Hasan [mühür] Hüdâverdi bin Murad Hüsan

Bende Muhtar-ı Evvel-i Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı evvel der-Mahalle-i Çelebiođlu

Bende Muhtâr-ı Sâni Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı sâni der-mahalle-i Çelebiođlu

Bende Muhtâr İmâm-ı Kazâ-i Atça [mühür] İmâm der-Mahalle-i Çelebiođlu

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Evvel der-Mahalle-i Aydınioğlu

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Sâni der-Mahalle-i Aydınioğlu

Bende Kazâ-i Atça [mühür] İmâm der-Mahalle-i Aydınioğlu

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Evvel-i Karye-i Dere

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Sâni Karye-i Dere

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Evvel Karye-i Kılavuz

Bende Kazâ-i Atça [mühür] Muhtâr-ı Sâni Karye-i Kılavuz

Bende Kazâ-i Atça [mühür] İmâm-ı der-Karye-i Kılavuz
Bende Kazâ-i Atça [mühür] İmâm der-Karye-i Dere
Bende Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] İmâm der-Karye-i (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisarı [mühür](...)
Bende Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] İmâm (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Muhtâr-ı Evvel (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] İmâm der-Karye-i (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] İmâm der-Karye-i Kayaca
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] Muhtâr-ı Evvel der-Karye-i Kayaca
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] Muhtâr-ı Sâni der-Karye-i Kayaca
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] İmâm nefsi-i Sultanhisarı
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisârı [mühür] (...)

Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Ahmed Hamza
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Mustafa
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Mehmed
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Ali
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Ahmed
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Mehmed
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] es-Seyyid Ali
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Müderris (...) Halîfe
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Mahmud
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Atça [mühür] Seyyid Hacı Mustafa
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] es-Seyyid Mehmed Emin
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] es-Seyyid Hasan
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] es-Seyyid Mustafa
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Mehmed
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] (...)
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Mehmed Ali
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] es-Seyyid Hüseyin
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Hacı-zâde es-Seyyid Ahmed
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] (...)
Bende Vücûh-ı Kazâ-i Sultanhisarı [mühür] Seyyid Ahmed
Hasbiyallâhu ve ni'me'l-vekîl es-Seyyid Ebubekir es-Sadîk en-Nâib be-kazâ-i Sultanhisarı
ve Atça ve Dallica [mühür] es-Seyyid Ebûbekir es-Siddîk

[Sadeleştirme]

Atça ve Sultanhisarı kazalarında sakin alimler, kanaat önderleri, imamlar, fakirler ve bütün müslim ve gayr-ı müslim kullarının samimi arzu ve isteklerini içerir dilekçeleridir. Atça kazasına bağlı Yağdere köylü Karakethüda adlı kimseyi bundan dört sene önce eski kaymakamımız Hüseyin Paşa arkadaş edinerek kırserdarı tayin etmiş, bir müddet sonra da Atça'ya çavuş olarak atamıştır. Söz konusu şahıs, bizlere zulüm ve baskılar yapmaya başladıktan bir müddet sonra umumen kazamız ahalileri Karakethüda'dan şikayetçi olmak üzere Aydın'a gelmiş ise de Karakethüda ahalimiz üzerine tercih edilerek kazamıza müdür tayin edilmiştir. Dört sene zarfında Karakethüda'nın kazamız ahalilerine etmediği zulüm ve baskı kalmayıp nice kimseleri vatanlarını terk etmeye mecbur bırakmıştır. Hatta kendi köyü olan Yağdere köyü ahalilerinden Sinanoğlu Mehmed Ali adlı şahsa- ki herkesten ziyade

bahadır ve cesur bir yiğit olduğundan haksız yere kin güderek - dört sene terk-i vatan ettirmiş, evini yaktırmış, ailesi ve yakınlarına zulümler yapmıştır. Dolayısıyla aralarında büyük bir düşmanlık doğmuş ise de Sinanoğlu, bu yapılanlara katlanarak söz konusu şahsa [Karakethüda] itaat göstermiş ise de “ Sinanoğlu’nu şakidir (eşkıyadır)” diyerek [Hüseyin Paşa’ya] göndermiş, o da Karakethüda’nın her dediğini kabul eylediğinden [Sinanoğlu’nu] prangaya koyarak İzmir’e göndermiştir. Sinanoğlu nasıl ise İzmir’den bir müddet sonra köyüne dönerek gizlenmiş, Karakethü’den affetmesini birçok kere istemiş ise de Karakethüda affetmeyip “mutlaka dünyada sağ bırakmayıp öldüreceğim” diye haber gönderip köyünden kaçırılmış, daima öldürmek kastıyla arkasında ve peşinde olduğundan [Sinanoğlu] canını kurtarmak üzere birkaç sene dağlarda gezmiştir. Bu sıkıntılı hayattan yorulan ve ailesine yapılanlara dayanamayan Sinanoğlu, gidip Karakethüda’nın “ayağını öpüp affımı rica ederim” diye Zilhicce ayının dokuzuncu günü sabahleyin [13 Eylül 1853] [kurban bayramı arefesi günü] Suyukuyu adlı yerde bulunan Karakethüda’nın incir bahçesine gelmiş ve olay nasıl gelişmiş ise aralarında iki taraftan birden tüfenkler atılarak bu hengamede isabet eden bir kurşunla Karakethüda ölmüştür. Sinanoğlu bırakıp gittikte Karakethüda’nın yeğeni ve bölükbaşısı Maşacıoğlu Mehmed Ali, yanlarına bir takım edepsiz ve it makulesini alarak Suyukuyu adlı yere gelip ve siz öldürdünüz diye orada bulunan insanlara iftira edip dövme, yaralama ve evlerini yaktıktan sonra Sultanhisarı’na varıp nice adamları bıçak ile yaralamışlar, dövüp tüfenklerini almışlardır. Ondan sonra Atça mahkemesini basıp pek çok zararlar verip hakim efendi ile nice kimseleri yok etmek niyetindeler iken Nazilli kazası bölükbaşısı Hamza Kethüda, yirmi beş kadar zaptiye neferiyle yetişip eşkıyaları ve verecekleri zararları engellemiş ise de her birerlerimiz bir yerlere saklanıp ve çoğumuz [kurban] bayram namazına gidememiştir. Bu durum Paşa’ya bildirildikte ve anlatıldıkta Aydın bölükbaşısı Eskicioğlu Mehmed Ağa tarafından söz konusu Mehmed Ali Aydın’a getirilmiş, çavuş tayin olunarak durdurulmasıyla cümlemiz şerrinden ve vereceği zararlardan kurtulmuş isek de Sinanoğlu, [Maşacıoğlu] Mehmed Ali’nin çavuş olarak Aydın’da bulunmasından korkuya düşerek iki yüz kadar adamı ile gelip köyünde sakin ve bir aydır kimseye zarar ve ziyan vermeksizin yaşamakta iken [Hüseyin] Paşa Aydın’dan İzmir’e gitmiş ve kaymakamlıkla görevlendirilmesiyle Çavuş Mehmed Ali de Kapıaltı’ndan gitmiş olduğundan Sinanoğlu, Atça’ya gelip cümlemize şöyle bir konuşma yaptı:

Dört seneden beri Karakethüda’nın şerrinden ve korkusundan vatanımı terk ettim. Dağlarda dolaşmaktan bıktım, usandım. Ailem ve çocuklarımın düştüğü durumdan dolayı Karakethüda’dan tekrar affetmesi için ricada bulunmaya geldim ise de Karakethüda yine beni öldürmek kastıyla üzerime ateş açtıktan yanımda bulunan akılsız birkaç kimseler dahi karşılık

vererek nasıl ise söz konusu şahısa kurşun isabet etmekle öldü. Hüseyin Paşa bunu benden bilip evvelki gibi beni öldürmeye çalışacağı malûmum olmakla böyle canımı kurtarmak için yanıma bir takım kimseler toplayıp karyemize geldim. Bu arada Hüseyin Paşa gazel olup gitti (buradaki görevinden ayrıldı) ve şimdiki kaymakam beyefendi bize geldi, bu kaymakam beyefendi, adil ve insaflı olup kimseye gadretmeyip herkesin hakkını teslim eyleyen biridir. Şimdiye kadar benden bir kimsenin zarar ve ziyan görmediği cümlelerin malumu olduğu üzere padişahımız efendimiz hazretlerinin emirleri gereği vergi tahsilinde ve redif askerlerinin tamamen toplanıp gönderilmesinde pek çok gayretler eyledim ve burası memleketimiz olduğundan şimdi hepimizden rica ederim ki Padişahımızın başı için olsun Allah aşkına olsun cümle ileri gelenleriniz kaymakam beyefendimize gidip olup biteni hakkıyla anlatıp köyümde kendi halimde yaşamak üzere beni affettiresiniz. Benim bir şeyden kusur ve kabahatim olmadığını bildiresiniz, böyle dağlarda dolaşmam ve çocuklarımdan ayrı olmam layık mı? İşte Karakethüdâ Hazret-i Allâh'tan cezasını buldu. İsterseniz benim kırserdarı olmaklığımı dahi rica ediniz evelallâh kazalarımızı hep eşkıyalardan korurum, köylerden devletin alacaklarının tahsiline gayret eylerim ve işittiğime göre Maşacıoğlu Mehmed Ali dahi topladığı adamlarla üzerinize gelecek, o zaman onlara dahi karşı dururum, şerrinden sizi korurum. Evelallâh söz konusu eşkıyaları yakalayıp kaymakam beyefendimize teslim ederim. Kısaca her şekilde gayrette olurum” diye konuşmasını tamamladıktan bizlerde bütün söylediklerini tasdik ettik.

Gerçekte Sinanoğlu hep sözlerine sadık, güvenilir ve şimdiye kadar bir kimseye zararı olmadığından başka redif askerlerini dahi köylerimizden tamamen topladığı, verginin tahsiline dahi gayret eylemekte olduğu, bundan sonra dahi bir kimseye zerre kadar zararı ve ziyanı olmayacağına bu kazaların alimleri, kanaat önderleri ve ahalisi olarak kefil oluyor ve taahhütte bulunuyoruz

Söz konusu Maşacıoğlu bir eşkıya olup memleketimiz üzerine gelmesi dahi muhakkak bulunduğundan Padişah başı için olsun Sinanoğlu'nu affedip köyünde olmasına ve münasip ise kazalarımıza söz konusu eşkıyalar gelir ise mukabele etmek için kırserdarı olarak tayin buyrulmasını hepimiz rica ve niyaz ederiz. Eğer affedilmez ise bunun doğuracağı sakıncaları ve zararları zatınıza rapor etmek üzere alimlerimiz, kanaat önderlerimiz ve ileri gelenlerimizin kırk elli kadarından oluşan bir heyet yola çıkmıştır. Allah ve Rasulü için bu ricamızı kabul ederek Sinanoğlu'nu affetmeleri rica ve niyazında olduğumuzu gösterir mahzarımızı takdime cesaret eyledik. Sonuç olarak bu konuda ve her durumda emir ve irade Padişahımızdır.

11 S sene 70 [13 Kasım 1853]

Kaynaklar

Başbakanlık Osman Arşivi (BOA)

BOA, A.MKT.169/76-1

BOA, A.MKT.169/76-2

BOA, A.MKT.169/76-3

BOA, A.MKT.169/76-4

BOA, A.MKT.UM. 144/12-1

BOA, A.MKT.UM. 172/94-1

BOA, MVL. 210/67-1

BOA, MVL. 210/67-2

BOA, MVL. 212/60-1

BOA, MVL. 212/60-2

BOA, MVL. 212/60-3

MVL. 212/60-4

BOA, MVL. 212/60-5

BOA, MVL. 212/60-6

Araştırmalar

Oruç, Etem, *Atçalı Kel ve Yağdereli Sinanoğlu Efe*, Berfin yayınları, İstanbul 2013.